

І. М. Овсянникова, молодший науковий співробітник Харківського НДІСЕ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПИТАНЬ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСІБ НАЧАЛЬНИЦЬКОГО СКЛАДУ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ, ЯКІ ПРОХОДИЛИ СЛУЖБУ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Розглянуто найбільш типові проблеми в пенсійному законодавстві України, що заважають експерту-економісту при проведенні досліджень, пов'язаних з визначенням розміру грошового забезпечення для обчислення пенсій військовослужбовцям, у тому числі особам начальницького складу податкової міліції, які проходили службу в Збройних Силах України.

Рассмотрены наиболее типичные проблемы в пенсионном законодательстве Украины, которые мешают эксперту-экономисту при проведении исследований, связанных с определением размера денежного обеспечения для расчета пенсий военнослужащим, в том числе лицам начальствующего состава налоговой милиции, которые проходили службу в Вооруженных Силах Украины.

Першочерговою проблемою, що постає перед експертом, є визначення статусу осіб начальницького складу податкової міліції, які проходили службу в Збройних Силах України, а отже, й законодавчих актів, якими слід керуватися при проведенні таких дослідження.

Оскільки зазначені особи проходили службу в органах податкової міліції, то на них поширюються норми Закону України «Про державну податкову службу в Україні» від 24 грудня 1993 р. № 3813-ХІІ. Відповідно до ст. 24 зазначеного Закону особи начальницького складу податкової міліції повинні проходити службу в порядку, установленому законодавством для осіб начальницького складу органів внутрішніх справ. За ст. 27 цього самого Закону пенсійне забезпечення осіб начальницького складу податкової міліції та оподаткування їх доходів здійснюються в порядку, установленому законодавством для осіб начальницького складу органів внутрішніх справ.

Таким чином, на осіб начальницького складу податкової міліції поширюються норми Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців, осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 р. № 2262-ХІІ (далі – Закон № 2262-ХІІ)¹.

У ч. 3 ст. 43 Закону № 2262-ХІІ визначено склад заробітку (грошового забезпечення) для обчислення пенсії військовослужбовцям, особам начальницького й рядового складу органів внутрішніх справ, іншим особам, у тому числі особам начальницького складу податкової міліції.

¹ Назву Закону змінено згідно із Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 4 квітня 2006 р. № 3591-ІV.

До 1 січня 2005 р. для обчислення пенсій ураховувалися відповідні оклади за посадою, військовим чи спеціальним званням, процентна надбавка за вислугу років, надбавки за вчене звання і вчену ступінь, кваліфікацію та умови служби в порядку й розмірах, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

Однак протягом 15 років у положеннях Закону, що регулював питання пенсійного забезпечення військових та інших осіб, не було чітко визначено порядок здійснення перерахунку раніше призначених за цим законом пенсій. Як наслідок у розмірах пенсій колишніх військовослужбовців, осіб начальницького й рядового складу органів внутрішніх справ (а отже, і осіб начальницького складу податкової міліції), звільнених після введення в дію Закону, виникли диспропорції. Вони з'явилися з уведенням додаткових видів грошового забезпечення військовослужбовців, які не підлягали включенню в грошове забезпечення для перерахунку пенсій тим колишнім військовослужбовцям, котрі їх не одержували під час служби.

Про безпідставність включення для розрахунку пенсій у розмір грошового забезпечення доплат, надбавок, премій, які особа не одержувала за час проходження нею служби (роботи), свідчить норма ст. 58 Конституції України, відповідно до якої закони й інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Норми грошового забезпечення різним категоріям військовослужбовців передбачено численними нормативно-правовими актами (указами та розпорядженнями Президента, постановами Кабінету Міністрів України), які надавали право керівникам силових міністерств і відомств самостійно встановлювати деякі види грошового забезпечення в межах затверджених фондів. Деякі з цих документів мають обмежений ступінь доступу і не підлягають оприлюдненню, що значно ускладнює роботу експерта та впливає на якісну й кількісну сторони проведених експертиз з цих питань.

Встановлення щомісячних надбавок, доплат і підвищень військовослужбовцям та іншим особам у межах наявних і, як правило, недостатніх фінансових ресурсів часто мало суб'єктивний характер, що спричиняло значну диференціацію в розмірах грошового забезпечення між різними категоріями військовослужбовців. Такі обставини й нечітке визначення порядку здійснення перерахунку раніше призначених пенсій призвели до зростання диспропорцій в пенсійному забезпеченні та масового звернення військових пенсіонерів для вирішення питань з перерахунків пенсій у судовому порядку. Унаслідок цього в науково-дослідних інститутах збільшилася питома вага експертиз з питань правильності первинного призначення та подальшого перерахунку пенсій військовослужбовцям, особам начальницького й рядового складу органів внутрішніх справ, особам начальницького складу податкової міліції.

З 1 січня 2005 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до статті 43 Закону України «Про пенсійне забезпечення військовослужбовців,

осіб начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ та деяких інших осіб» від 15 червня 2004 р. № 1769-IV (далі – Закон № 1769-IV), який частково ліквідував диспропорції, що виникли в пенсійному забезпеченні осіб зазначених категорій. Однак залишилися і проблеми.

Згідно зі ст. 43 Закону № 1769-IV розмір пенсії обчислюється тепер з розміру грошового забезпечення за останньою штатною посадою перед звільненням, урахуваючи відповідні оклади за посадою, військовим (спеціальним) званням, процентну надбавку за вислугу років, щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії в розмірах, установлених законодавством.

Разом з тим відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 1998 р. № 1716 на осіб начальницького складу податкової міліції поширена дія постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок обчислення вислуги років, призначення та виплати пенсій і грошової допомоги особам офіцерського складу, прапорщикам, мічманам, військовослужбовцям надстрокової служби та військової служби за контрактом, особам начальницького й рядового складу органів внутрішніх справ і членам їхніх сімей» від 17 липня 1992 р. № 393 (далі – постанова КМУ № 393), п. 7 якої, крім складу грошового забезпечення, передбачає й порядок визначення розміру щомісячних додаткових видів грошового забезпечення для розрахунку пенсії.

Важливою особливістю при проведенні експертного дослідження є те, що з 1 січня 2005 р. виникають обставини (пов'язані із зміною змісту ст. 43 Закону № 1769-IV), які повинні вносити зміни до п. 7 постанови КМУ № 393. Однак ці зміни внесено своєчасно не було, що ускладнює хід проведення експертного дослідження з питань визначення розміру грошового забезпечення для обчислення пенсій.

Таким чином, при проведенні експертного дослідження постає питання стосовно правильності тлумачення суперечності, що виникає з 1 січня 2005 р., між ч. 3 ст. 43 Закону № 2262-ХІІ (з урахуванням змін і доповнень) та п. 7 постанови КМУ № 393 як доповнення одного нормативного акта іншим.

Ще однією особливістю, яка ускладнює роботу експерта, є те, що відповідно до постанов Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» від 9 березня 2006 р. № 268 (далі – постанова КМУ № 268), «Деякі питання оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів» від 19 липня 2006 р. № 984 та ст. 40 Закону України «Про державний бюджет України на 2006 рік» від 20 грудня 2005 р. № 3235-IV (далі – Закон № 3235-IV) з 1 квітня 2006 р. для осіб начальницького складу податкової міліції змінюється структура грошового забезпечення для перерахунку їх пенсії, проте точний порядок визначення додаткових видів грошового забезпечення законодавчо не визначено.

Наприклад, при розрахунку «надбавки за високі досягнення в праці або за виконання особливо важливої роботи», що раніше бралася як середнє значення, тепер не зазначено, за який період її необхідно враховувати.

Зміни, внесені постановою КМУ № 268 до постанови Кабінету Міністрів України «Про умови оплати праці працівників органів державної податкової служби» від 31 грудня 1996 р. № 1592 не тільки не скасовують дію пп. 1г) п. 5 цієї постанови, а й не передбачають порядок перерахунку щомісячної пенсійної доплати. У ст. 40 Закону № 3235-IV сказано про відсутність у розрахунку грошового забезпечення щомісячної надбавки (доплати), встановленої особам, які мають право на пенсію за вислугу років згідно із законодавством і залишені за їх згодою та в інтересах справи на службі, лише для тих осіб, що звільненні у 2006 р., і нічого не зазначає про тих, кому здійснюється перерахунок раніше призначених пенсій. Отже, при проведенні експертного дослідження виникає питання щодо необхідності включення чи вилучення з грошового забезпечення для перерахунку пенсії даної категорії громадян щомісячної пенсійної доплати.

З другого боку, особи начальницького складу податкової міліції лише проходять службу в органах податкової міліції, а служать в Збройних Силах України. Таким чином, на них поширюється й «Положення про порядок призначення та виплати в Міністерстві оборони України державних пенсій і допомог військовослужбовцям та членам їх сімей» (далі – Положення), затверджене наказом Міністерства оборони України від 8 серпня 1994 р. № 205 (до моменту виключення його із державного реєстру нормативно-правових актів 7 травня 2007 р. згідно з висновком Міністерства юстиції України від 30 травня 2005 р. № 9/41). Дане положення визначає порядок призначення та виплати в Міністерстві оборони України державних пенсій і грошової допомоги відповідно до Закону № 2262-ХІІ.

Згідно зі ст. 109 розділу VI Положення при обчисленні пенсій, які призначаються військовослужбовцям, у грошове забезпечення включаються оклад за останньою штатною посадою, займаною перед звільненням з військової служби; оклад за військовим званням; процентна надбавка за вислугу років, обчислена з цих окладів; додаткові види грошового забезпечення, що надаються щомісячно (надбавки за вчене звання й науковий ступінь, кваліфікацію та умови служби) і виплачуються військовослужбовцю *на день звільнення з військової служби*. У п. 6 постанови КМУ № 393 також зазначено, що пенсії обчислюються із суми грошового забезпечення, що виплачується *на день звільнення зі служби*.

Однак це суперечить п. 7 постанови КМУ № 393, відповідно до якого на день звільнення з військової служби враховуються лише оклад за посадою, військовим (спеціальним) званням і відсоткова надбавка за вислугу років, а додаткові види грошового забезпечення визначаються в середньому розмірі.

Згідно з п. 2 Положення Міністерство оборони України здійснює пенсійне забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, інших

військових формувань, крім підвідомчих Міністерству внутрішніх справ України, Службі безпеки України, Командуючому Національною гвардією України, Державному комітету у справах охорони Державного кордону України, Управлінню державної охорони України. Таким чином, особи, які проходять службу в Збройних Силах України на посадах у податковій міліції, підпадають під дію різних за спрямованістю впливу законодавчих актів.

Отже, чітке визначення статусу осіб начальницького складу податкової міліції, які проходять службу в Збройних Силах України, необхідне для проведення експертом правильного розрахунку (перерахунку) пенсії.

Зазначені невідповідності в пенсійному законодавстві для військовослужбовців, осіб начальницького й рядовою складу органів внутрішніх справ, осіб начальницького складу податкової міліції та інших осіб вимагають надання їх попередньої юридичної оцінки. Тому до початку виконання дослідження експерту доцільно заявити клопотання з проханням визначити органом, який його призначив, перелік законодавчих і нормативних документів, згідно з якими необхідно проводити таке дослідження.

І. В. Сабадаш, молодший науковий співробітник Харківського НДІСЕ

ЕКОНОМІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СПОРУДЖЕННЯМ ОБ'ЄКТА БУДІВНИЦТВА ЗАБУДОВНИКОМ ЗА РАХУНОК ГРОШОВИХ КОШТІВ УСТАНОВНИКІВ

Розглянуто особливості проведення судово-економічних досліджень, пов'язаних з спорудженням об'єкта будівництва силами забудовника й за рахунок грошових коштів установників, отриманих управителем в довірче управління через Фонд фінансування будівництва.

Рассмотрены особенности проведения судебно-экономических исследований, связанных с сооружением объекта строительства силами застройщика и за счет денежных средств учредителей, полученных управляющим в доверительное управление через Фонд финансирования строительства.

З настанням кризи значно збільшилася кількість судово-економічних експертиз, пов'язаних з нецільовим використанням коштів, одержаних від Фонду фінансування будівництва (ФФБ) і фізичних осіб для спорудження житлового об'єкта будівництва.

Типове питання, яке ставиться на вирішення експертам: Чи підтверджується документально висновки акта перевірки щодо нецільового використання грошових коштів Установників?